Slika 1.
Akademik Aleksandar Flaker.
Foto: A. Vlašić-Anić

Anica Vlašić-Anić (Zagreb, Hrvatska)

Alexavangardrida Flakerijada Kugla-okom Harmsice u trapericama

Аница Влашич-Анич (Загреб, Хорватия)

Алексавангардрида Флакерияда через Kugla-глаз Хармсицы в джинсах

Anica Vlašić-Anić (Zagreb, Croatia)

Alexavangardrida Flakerijada with an Kugla-eye of Harmsica in jeans

SLUČAJ I. KAKVA AROGANCIJA, ALI ČIJA! ILI: ALEKSANDAR FLAKER, ALEKSANDAR SERGEJEVIČ PUŠKIN, SERGEJ ALEKSANDROVIČ JESENJIN I BRUCOŠICA-JA NA ZAGREBAČKOM FILOZOFSKOM FAKULTETU

Prvi moj susret s legendarnim profesorom ruske književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Aleksandrom Flakerom, odvijao se 1975. g. u znaku Aleksandra Sergejeviča Puškina (26.05.1799.–29.01.1837.) i Sergeja Aleksandroviča Jesenjina (03.10.1895.–28.12.1925.). Organizatori književne tribine posvećene 80. obljetnici rođenja i 50. obljetnici Jesenjinove smrti u Gradskoj knjižnici Zagreb, zamolili su ga da izabere studenta, koji bi mogao Jesenjinove stihove izvesti na ruskom jeziku. Profesoru me preporučila studentica Irena: moja prijateljica iz gimnazije, zajedno sa mnom su/organizatorica 'post-koncilski-avangardnih', hrvatsko-englesko-francusko-ruskih večeri ljubavne poezije u atriju varaždinskog kapucinskog samostana¹ na kojima smo i nastupale. Kad me pozvala na njegovo predavanje da me upozna s njime, jer ga, kao brusošica na I. godini studija još nisam slušala, odabrala sam Puškina. Već u I. razredu gimnazije, zanosno odrecitiravši napamet cijelog *Jevgenija Onjegina* (Евгений Онегин, 1823.–1830.), do suza sam ganula moju profesoricu. *Письмо Татьяны к Онегину* (Tatjanino pismo Onjeginu) odabrala sam i 1974. g. za audiciju *Studentskog satiričnog glumišta* (SSG-a) u zagrebačkom Teatru. No, tek što sam prof. Flakeru ispričala ovaj 'slučaj Puškin i ja', doživjela sam – ledeno hladan tuš: «Ko-

¹ Jedinoga, koji se otvarao mladim laicima i njihovu kreativnom angažmanu – zahvaljujući fra B.Z. Šagiju, zaslužnomu kasnije i za moja prva otkrića «*pergamena iz traperica*» (Vlašić-Anić 2013, 2018, 2019) – koje sam ovom novom metaforičko-pojmovnom značenjskom sintagmom označila, dakako, u znaku naglašenog intertekstualnog suodnosa s Flakerovom *Prozom u trapericama* (Flaker 1976), a potom i *Nomadima ljepote* (Flaker 1988; Vlašić-Anić 2014).

legice, znadete li da **Puškin** i **Jesenjin** nisu isto? Jeste li ikada recitirali **Jesenjina**?» Bez riječi, pomislila sam buntovno ogorčeno: «Kakva arogancija! Kako ovaj profesor uopće može i pomisliti da ne razlikujem Puškina i Jesenjina? Ako mogu recitirati Puškina, zašto ne bih i Jesenjina?!?». [Danas shvaćam: AROGANCIIJA – DA, ALI ČIIJA?!?] Ipak, dogovorili smo se, da za «jesenjinovsku audiciju» priprelim *Письмо матери* (*Pismo majci*, 1924.) i izaberem još jednu njegovu pjesmu. U ‘kafkijanski’ uzanoj sobici Uredništva časopisa *Umjetnost riječi* idući sam put «prošla»: uz strogu znanstveno-kritičku, neproničnu i zagonetnu mi (tada!) Flakerovu suzdržanost, ali i ...suzama orošeno blistavilo ganuća u očima prof. Dubravke Oraić Tolić – buduće (u najboljem smislu riječi!) ‘prve dame’ zagrebačko-pojmovničke *Teorije citatnosti* (Oraić Tolić 1990): u apsolutnoj tišini nakon što sam izgovorila posljednji stih pjesme po vlastitu izboru *Шаганэ ты моя, Шаганэ* (*Šaganè ti moja, Šaganè!*). I tako sam, ‘s profesorskim blagoslovom’ Aleksandra Flakera – prvi put javno nastupila s Jesenjinovom poezijom na ruskom, zajedno s popularnim kazališnim, filmskim i TV-glumcem Milom Rupčićem, interpretatorom Jesenjina na hrvatskom. Danas, 24. srpnja 2019. g., na samu 95. obljetnicu rođenja Aleksandra Flakera – ne mogu odoljeti, a da ovaj Jesenjinov očaravajući stihotvor ne prevedem na hrvatski...

SLUČAJ II. KAKO JE ANUŠKA ‘DOLILA ULJE NA VATRU’, ILI: ALEKSANDAR FLAKER, DANIIL IVANOVIČ HARMS I – HARMSICA-JA NA SEMINARU IZ SOVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

U proljeće 1977. g., na seminaru prof. Aleksandra Flakera iz sovjetske književnosti prijavila sam se da održim referat o Harmsu čije sam ime čula prvi puta u životu. Informacija o zbirci *Случаи* (*Slučajevi*, 1933.–1939.) i jednočinki *Елизавета Бам* (*Elizaveta Bam*, 1928.) za mene je odjeknula kao senzacija: nakon moje nenadmašne ‘literarne ljubavi’ Dostojevskog – nekakav takav, posve neočekivani, dadaističko-nadrealistički Harms! Od uzbuđenja prečula sam najbitnije – da se za Harmsove tekstove na vrijeme javim profesoru Flakeru! Euforija povezana s Harmsom savršeno se uklapala u moju studentsku svakodnevicu na potezu Filozofski fakultet – Studentski centar – Teatar&td. Inspirativne poput Flakerov(sk)ih, intelektualne ‘gozbe’ na studiju komparativne književnosti stapale su se s premijerama ‘zlatnog doba’ Teatra&td: od *Caspara* P. Handkea, *Umjetnika u gladovanju* F. Kafke do *Majstora* i *Margarite* M. Bulgakova. U autorskom kolektivu *Kugla-glumišta* intenzivno sam živjela i stvarala – ne/smisleno burne ‘slučajeve’ kazališno-NE/umjetničkih pro/vokacija života teatrom i teatra životom (Vlašić-Anić 2012). Moj ‘prvi slučaj Harms’ započeo je stoga burno: samo 10-ak dana prije termina referata počela sam ga tražiti u svim knjižnicama, uključivši Nacionalnu i sveučilišnu, a potom ga htjela kupiti u ruskoj knjižari u Preradovićevoj. Bezuspješno, s rezultatom: NULA, NIŠTICA, NULTOST (jaaako daleko još od Harmsove CISFINITNE NULE i NULTOSTI; a tako im blizu)! Nakon seminara u srijedu prije ‘Harmsove srijede’ – ‘napetog’ zbog oštre kritike prof. Flakera besprimjenu nemaru nespremnice referentice prema ruskoj avangardi (!) – kao da sam ‘dolila ulje na vatru’! [Ovdje mi je nemoguće ‘proći’ bez aluzija na *komsomolku Anušku* koja je baš **u srijedu** romaneskno *prolila suncokretovo ulje* u *Majstoru* i *Margariti*!] Pitala sam prof. Flakera što da radim u *mom* slučaju, kad Harmsove *Slučajeve* danima već nikako ne mogu naći u cijelom Zagrebu! Razmjere njegove zgranutosti danas mogu samo zamišljati jer, doista sam uspjela, blago rečeno na još četiri jezika – rus. *сжечь масло до огня*; lat. *oleum addere camino*; engl. *pour oil on the fire*; njem. *Öl ins Feuer brennen*... No, nepogrešivo autoritativnom *ex-cathedra*-uljudnošću, prof. Flaker podsjetio me kako me odmah upozorio da se za Harmsa javim njemu osobno, kao i to, da mi je ostalo jako, jaaaako malo vremena za pisanje referata! Već idućeg dana, presretna što konačno imam nekoliko *Slučajeva* tog famoznog Harmsa – gutala sam ga do samozaborava; otkrivala ga u povišenoj refleksivnoj senzibiliziranosti za susret

s najvišim razinama umjetničkog mišljenja. Dan prije ‘*dana D(aniila)*’, u podnevnoj pauzi između dvaju predavanja, sjedeći na osunčanim stepenicama točno nasuprot ulazu u zgradu Filozofskoga fakulteta, u jednom dahu sintetizirala sam svoj esejističko-poetski ‘zaključak’ o *Slučaju Harms* – na ruskom jeziku u *als-ob* maniri Harmsove fascinantne *Plave bilježnice br. 10 / Голубая тетрадь №10* (Хармс 1974: 47). I dok je komsomolka Anuška, prolivši ulje, postala *spiritus movens* skandalozne smrti predsjednika MASSOLIT-a Berlioza, dekapitirana poskliznućem pod tramvaj (*giljotinozni moskovski tramvaj-glavosijek*) ...ja, zagrebačka studentica, nerijetko zvana Anuška – seminarski ‘*doliveno ulje na vatru*’ preobražavala sam u stihove koji su započeli gorjeti u meni vatrom neugasivom, sve do danas. Stihove, zbog kojih sam, već tada u biti, neizlječivo i zauvijek postala HARMSICA – iako sam ovim predivnim Sašinim nadimkom formalno nagrađena tek mnogo, mnogo godina kasnije... Pod naslovom *Вывод № 2 – Записка о Хармсе глаголицей / № 1*, ispisane ruskom ćirilicom i glagoljicom, uvrstila sam ih i u moju doktorsku disertaciju *Harms i Kafka* obranjenu 2006. g. pod mentorstvom prof. dr. sc. Aleksandra Flakera.

Slika 2. Nakon obrane doktorata. Harms i Kafka.
A. Vlašić-Anić i A. Flaker. 8.11.2006. Foto: Josip Užarević

**SLUČAJ III. PARADOKSI NE/SLUČAJNIH «ODSUTNOSTI»
I «PRISUTNOSTI» ILI: ALEKSANDAR FLAKER, KUGLA-GLUMIŠTE
I HARMSICA U TRAPERICAMA – OD «PLAVE JAHAČICE»
DO «DJEVOJKE SA ZLATNIM RIBICAMA»**

«Postoji samo jedna vrsta pravih traperica. (...) Mislim time reći da su traperice stav, a ne hlače».
Ulrich Plenzdorf, *Nove patnje mladoga W.*, 1978.

Zahvaljujući ovim stihovima o Harmsu, prof. Flaker želio me predstaviti nekome od sudionika međunarodnog Slavističkog kongresa koji se 1978. g. održavao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, no baš te srijede izostala sam sa seminara. Slučajevi «odsutnosti» s Flakerovih seminara o avangardi (na kojima je ‘začeta’ njegova nenadmašna *Ruska avangarda!*) bili su rijetki – ali ova moja bila je NE/SLUČAJNA zbog nastupa Kugla-glumišta u

Beogradu na BITEF-u s predstavom *Mekani brodovi*. Da sam ga kojim slučajem informirala o Specijalnoj nagradi BITEF-a koju je Kugla glumištu dodijelio festivalski žiri ili o medijskom prostoru posvećenome *Mekanim brodovima* u *Theater heute* (Klunker 1978) – zasigurno bih ga više nego obradovala; no tada, zaokupljena već Kugla-kolektivnom proizvodnjom nove predstave, toga uopće nisam bila svjesna. Na zagrebačku premijeru *Mekanih brodova* koja se u prosincu 1977. g. događala u dvorištima, na ulicama i livadama siromašnog urbaniziranog predgrađa u neposrednoj blizini Filozofskoga fakulteta – s iznimnom sam ga radošću pozvala – no zbog NE/SLUČAJNE «odsutnosti» izvan zemlje, prof. Flaker nije se mogao odazvati. No, s *Mekanim brodovima* najuže je povezan slučaj NE/SLUČAJNIH «prisutnosti» estetike i po/etike Kugla glumišta u mojim književno-znanstvenim promišljanjima u izdanjima posvećenima životu i djelu prof. Aleksandra Flakera – *Oko književnosti* (Vlašić-Anić 2004) i *Nomadizam* (Vlašić-Anić 2014). Riječ je napose o prizorima iz Kugla-cirkusa koji sam igrala kao ‘plava jahačica’ (zagrebačka ‘*Die blaue KUGLA-Reiterin*’ u plavom artistskom trikou): zabilježeni lucidnim umjetničkim KUGLA-foto-OKOM Mladena Babića, transferirani su mojim KUGLA-komparativno-književno-rusističko-slavističko-esejističkim-OKOM «ne za novac rođene» (Flaker 1984: 20) ‘Harmsice u plavim trapericama’ (Vlašić-Anić 2012).

U kompleksu svih mojih *Ljubavi i pamćenja* (Marjanić 2016) povezanih s Kuglaglumišnim «žudnjama za plemenitim kazalištem» (Vlašić-Anić 2009, 2013.a, 2018.a), u dragocjene *nezaboravne trenutke* upisuje se i ushit kojim me prof. Flaker – uz jedinstveni osmijeh koji ću zauvijek pamtit i kao *osmijeh* «*nomada nad nomadima ljepote*» (Vlašić-Anić 2014) – silno obradovao jednom na Filozofskom fakultetu, pozdravivši me kao «zlatnu ribicu Kugla-glumišta» koje je «estetiziralo ulicu» (Marjanić 2006). Odmah sam shvatila da je riječ o njegovoj «prisutnosti» u publici na našoj urbano-ambijentalnoj uličnoj predstavi *Priča o djevojci sa zlatnim ribicama i cirkusu Plava zvijezda* 18. svibnja 1979. g. na 12. Zagrebačkom biennaleu ispred Glavnog kolodvora (*Kuglaglumišni ‘slučaj na željezničkoj stanici’!*). Oduševljeno je ispričao kako je ‘otkrio’ Kugla-glumište – zahvaljujući svojim prijateljima iz Beograda koji su na *Biennale* doputovali prvenstveno zbog naše predstave i povel i njega sa sobom. Što mu se sve moglo svidjeti možemo zaključiti po opisu njezine izvedbe na *Dubrovačkim ljetnim igrama* 1980. g. (Foretić 1980). Uz neizostavan detalj njegove priče: efekt ugodna iznenađenja, kad se na pozornici pojavila upravo *njegova* studentica, Anica Vlašić! Nekoliko godina kasnije, kad sam ga zamolila za autogram na mom primjerku *Ruske avangarde* (1984.), nacrtao mi je ‘zlatnu ribicu’ – zauvijek samo njegovu i zauvijek samo moju – koja ovaj primjerak za mene svakako čini jedinstvenim, raritetom hrvatske i svjetske rusistike i slavistike.

Šarmantnu čarobnost Sašinih duhovitih crteža otkrila nam je njegova kćerka Gorana Flaker, iznenadivši nas njihovom izložbom na ovogodišnjoj zagrebačkoj promociji njegovih dnevnčkih zapisa o dvama putovanjima iz Nizozemske u Sjevernu Ameriku 1950. i 1951. godine *Bez linije – Volendamom* (Flaker 2018) koje je otkrila u njegovoj ostavštini. Na zagrebačkom Filozofskom fakultetu ova se promocija dogodila 6. ožujka 2019. g., ‘prekrivši’ za mene tu pretproljetno osunčanu, ponovo *Flaker/ovski-sveučilišnu srijedu* – ‘dopunskim oblikom’ (Matjušin!) ponosna prisjećanja na moju zlatnu ribicu Flaker/ovski-zaigrana, avangardno-portretnoga sjaja...

Slika 3. A. Flaker. 1985. Zlatnoj ribici Kugla glumišta.
Foto: A. Vlašić-Anić

SLUČAJ IV. O ZNANSTVENIM
I PRAVIM BEBAMA & HARMS-I-DADA TEMAMA,
ILI: ALEKSANDAR FLAKER,
HARMS I DADAIZAM & POSLIJEDIPLOMANDICA-JA

Proces oblikovanja završnih sinteza mog magistarskog rada *Harms i dadaizam* koji se od samog početka odvijao «u nastavcima», odužio se dodatno tijekom *Domovinskog rata*: mom strpljivom mentoru prof. Flakeru donosila sam poglavlje po poglavlje, s optimističnim najavama da ću uskoro «*biti pri kraju*». Razglednice s biranim avangardno-dadaističkim motivima kojima me ohrabrivao da ustrajem, sve do danas sačuvale su profinjenu, neuništivu energiju dubinskih odsjaja istinske, zanosne radosti, one iste, gotovo netaknute, kakvu sam osjetila uzevši ih u ruke prvi put. Na razglednici s motivom «Wien – Vienna – Vienne “HUNDERTWASSER-HAUS”. 3. Bez. Löwengasse / Kegelgasse erbaut 1983–85» napisao mi je: «*Veljača '91 / Palimpsest? Draga Anice, Pročitao Vaš “nastavak”. Imate i чинари i cisfinitum (o tome v. opširno u Jaccarda!) Dobro napredujete, pa Vam želim da sretno i završite! – Ovdje se, nažalost, moram baviti drugim stvarima. Hoćete li do Uskrsa završiti ili “biti pri kraju”? Srdačan pozdrav, A. Flaker*».

Slika 4. Pismo A. Flakera. 26.7.2005.
na plavoj pozadini. Foto: A. Vlašić-Anić

A kada je «rađanje» ove moje «znanstvene bebe» još ne/izvjesnijim učinio i ubrzao najčudesniji *spiritus movens* – ushit iščekivanja rođenja moje treće bebe – Sašina razglednica ohrabrenja s motivom «WASSILY KANDINSKY, Sur Blanc – 1923 – On White», podarila mi je duhovno nepotrošive pokretačke impulse. Toliko jake i sigurne, tako trajno nedodirljivo IZNAD svih ratnih zamračenja i bljeskova prijetecih eksplozija bombi... da su još uvijek ostali svježiji, i – u meni i tada i sada – nerazorivi. S jasno vidljivim poštanskim žigom koji čuva njihovo vrijeme 10.11.91. i poštanskom markom STIFT ST. PAUL IM LAVANTTAL REPUBLIK ÖSTERREICH, ispisani njegovom rukom – kao da su se dogodili zauvijek, čim sam ih pročitala prvi put: «*Draga Anice, 09.11.91 Ovo je pismeni pozdrav – neposredno poslije telefonskog. Nadam se da će se Vaše znanstvene bebe poroditi (bolje rečeno: ići na kr-*

stitke!) prije one prave, a također da ćete jednom osvanuti u Beču. Radnja je premašila moja očekivanja! Hvala Vam za ustrajnost i... drž'te se! Srdačno Vaš A. Flaker».

Život moje «znanstvene bebe», obranjen 1992. g. ubrzo nakon rođenja prave, plodonošno je okrunjen izdanjem *Harms i dadaizam* 1997. g. (Vlašić-Anić 1997). No, znatno prije toga počeli su stizati Sašini dragocjeni DADA-pokloni kojima mi je iskazao iznimnu čast. Već 1993. g. obradovao me izdanjem *DADA SIEGT!* (Huelsenbeck – Tzara 1985). Potom me spojio s profesorom Raimundom Meyerom koji je pripremao veliku izložbu Dade u Kunsthauusu u Zürichu, za čiji sam mu katalog poslala fotokopije «*Dada Jazza*» (moga poslijediplomanskog dada-otkrića u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu). Moju skromnu dadaističku biblioteku R. Meyer obogatio je s dva kapitalna poklon-izdanja: *Dada* (Meyer – Bolliger 1993) i *Dada global* (Meyer et al. 1994).

A Saša me nije prestajao više nego ugodno iznenađivati: 10. studenoga 1994. g. iz Bazela je stigla još jedna njegova razglednica s motivom «MAX ERNST (1891–1976), Sans titre. 1920 (Ohne Titel). Gouache. Feder. Tusche und Bleistift. Übermalung eines

Druckes, auf Karton aufgezogen, 30/25 cm. Privatsammlung»: «Zürich – Basel 06.11.94. “Жаль, что вас не было с нами”... Na Vaš račun, predajući u *Kusnthalli* pobrao sam aplauz na otvorenoj sceni čitajući D. Aleksića! Opravdam se, čitao sam i Krležu i Kosovela! Uzvracam ujedno Bohinj (*za res!*) i Dubrovnik i *štujući* Vas htio bih da ljubnem (cf. S.S. Kranjčević, *Radniku!*). Pozdrav a *tutti quanti bambini*. Herzliches Gruß S.» Na razglednici poštanski žig: 7.11.94. 4003 Basel i poštanska marka: GEORGES SIMENON.

SLUČAJ V. OD «POZIVA NA PLOVIDBU U PODRUM»
DO STIHOTVORA «ANITI KONTREC»
ILI: ALEKSANDAR FLAKER, ANITA KONTREC I JA RATNE 1993.
NA IZLOŽBI «RECALL BYBLOS» U ZAGREBU

«Zaista me uzbuđuje knjiga kod koje, kad je pročitate do kraja, zaželite da vam autor koji ju je napisao bude strašan prijatelj tako da biste ga mogli nazvati telefonom kad god to zaželite».

J.D. Salinger. *Lovac u žitu*, 1951. (Salinger 2007)

Kad sam čula od Anite da Saša nije prihvatio poziv na svečanu večeru poslije otvorenja izložbe «Recall Byblos» na kojem će održati svoj govor – jednostavno sam odlučila da ga pokušam nagovoriti da ipak pristane. Nazvala sam ga i – uspjela. Te je večeri, još uvijek ratne 1993., održao i svoj govor *Pozivam vas na plovidbu u podrum* (Kontrec 2016: 98) i ovo obećanje. Stvorio je posebnu atmosferu, iznenadivši nas sve: pročitao je naglas duhovitu odu *Aniti Kontrec*, a ja sam je sačuvala: potpisanu s ALEXANDAR Flaker (odatile i X u našem naslovu ALEXAavaNgarDRIDA)! I opet nisam mogla odoljeti, a da ove duhovite stihove ne prevedem na ruski...

ALEXANDAR FLAKER: ANITI KONTREC

Prije ne mnogo godina
Rodila nam se Anita
Kao nemirno dijete
Još se uvijek skita.
At IUC once she has been,
Kad na Dubrovnik misli,
Hvata je sada spleen.
Istarske htjela okušati škole:
Dodji Anita, djeca je mole!
Ali Anita tvrda srca bila,
Samo je jednu suzicu pustila.
Pak je prevodila japanske romane²,
Gospodjama da prikrate dane,
Ali i starijoj gospodi:
Neka saznaju kamo eros vodi!
Blizak joj je postao otok Krk,
Kao prostor kipova njenih,
I tamo je ugleda moj sijedi brk,
U Puntu usred turista snenih.
Und endlich u Kölnu se skrasi,
Družbu okupi ideja puna,
I veli: **Kunst das ist**,

² Usp. Shōnagon 1987 – Anitin prijevod s engleskoga *The Pillow Book* (枕草子 *Makura no Sōshi*) Sei Shōnagon (清少納言, 966–1017 ili 1025); en.wikipedia.org/wiki/Sei_Shonagon [posjet: 15.9.2019.]; en.wikipedia.org/wiki/The_Pillow_Book [15.9.2019.].

Kada nema zlatnoga runa,
Ni Argonauti kada ne plove,
A mecene ne daju love.

Byblosa Anita tada se sjeti,
I u Zagreb na krilima doleti,
Sa Švabama ravno u podrum pane,
Pomažuć hrvatske vidati rane.
Byblos, naime, bješe grad bez granica,
I tako je okrenuta povijesti stranica.

U Zagrebu Anita mnoge prijatelje ima,
I prijateljice su sada među njima.
Jedna je vještak od zelja i trava,
Posjetite je kad vas zaboli glava.
Druga je ona od sporta i zdrave hrane,
Sojom vas kljuka da vam pamet stane.
Treća pak prevodi kao i ona,
Žedna preko vode prevest će i slona.

Medju nama je i vještica prava,
Kada gata treba joj kava,
Kada ne gata, glagoljicom se bavi,
A **dadaizmom** meni srce travi.

I tako Anita vještičje kolo skuplja,
Altroche *Mašakarate ispod kuplja*³.
Prije ne mnogo godina Anita se porodi,
Ali sve uspješnije svoje kolo vodi.

Stoga iz kola glas se javlja
I Aniti pjesmicom nazdravlja:
Za rimu se sveudilj pita,
I ponavlja: skita se Anita!

Po kölnskoj lotrici gor in dol
Anita does always Zagreb recall!

SLUČAJ VI.: DJEČAK KOJI «KIŠOM PUNI DŽEPOVE»
U *OSMIJEHU MAJAKOVSKOG*
ILI: *ALEKSANDAR FLAKER, POJMOVNIK RUSKE AVANGARDE,*
PETIKAT I – FLAKER/OVKA-JA

Jedan od neprocjenjivo trajnih Sašinih DADA-poklona bio je i – poziv na sudjelovanje s izlaganjem na Međunarodnoj znanstvenoj konferenciji «*Zagrebskij ponjatijnik kul'tury XX stoletija: LUDIZM*» koja se, još uvijek ratne 1994. g., održala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu od 1.–3. svibnja. Temu sam odabrala s lakoćom: *Aracional'nyj, cisfinitnyj ludizm «literaturnogo huligana» D.I. Harmsa* (Vlašić-Anić 1994, 1995). Iskustva zagrebačko-pojmovničkoga – slobodno možemo reći, Flaker/ovski višesmileno pionirski-avangardnoga – znanstveno-istraživačkoga kritičkog promišljanja u slobodi stvaranja i druženja s legendarnim krugom svjetski uglednih rusista, slavista, kroatologa, teoretičara i povjesničara književnosti i umjetnosti, teologa, muzikologa, teatrologa, umjetnika... neprocjenjivo je za apsolutno SVAKOG sudionika. Ne samo u njihovu kreativnu znanstveno-istraživačkom opusu, već i u brojnim osobnim kontak-

³ O drami Iva Vojnovića *Maškarate ispod kuplja*, objavljenoj 1922. g., a premijerno izvedenoj u Pragu 1923. g., usp. npr.: Čale Feldman 1993.

tima, profinjeno prožetima neiscrpnim duhovnim nadahnućem u beskrajnosti slobode i topline okrilja Flakerovske pojmovničke 'kabanice' – fascinantnu djelu i osobnosti «nomada nad nomadima ljepote» (Vlašić-Anić 2014), profesora Aleksandra Saše Flakera.

Još prije multimedijalnog predstavljanja *Osmijeha Majakovskog* kao 'priče u slika-ma uz živi orkestar' (Žeželj, Greiner, Kropilak 2001) na pojmovničkoj «Karikaturi» u Lovranu 2001. g., PETIKAT je Sašu, zajedno s Josipom Severom, počastio umjetničkim prepoznavanjem kao – «dječaka» koji «kišom puni džepove»:

«I Flaker i Sever izgubili glave
pune kišom džepove –
dječaci»

(Žeželj, Greiner, Kropilak 2001)

Ne znam tko se sve – osim već istinski impresioniranog rusista i slavista svjetskoga ugleda, akademika Aleksandra Flakera koji ih je zbog toga i pozvao – mogao tada 'zaljubiti' u PETIKATov *Povratak Majakovskog*, uz 'pristajanje na njegovu identifikaciju s Razapetim' (FLAKER 2001). No, sasvim sigurno, ja sam se zaljubila odmah, na prvi pogled, trajno i neprolazno. Kartolinom «PETIKAT: Želja» Saša me obdario na Štefanje 2003 – doista kao ZA ZAUVIJEK: «**Štefanje 2003. Draga Anice, Nadam se da dizajn prepoznaješ – dečke koji su izdali strip Osmijeh Majakovskog (bili su u Lovranu). A što još da dodam njihovim željama koje sam našao u svom kastliću na Badnjak? Jedan sniježni, srdačni novogodišnji pozdrav, Saša**». Pa kako bi bilo moguće ikada 'odljubiti se' od PETIKATA? Meni sasvim sigurno ne. Bio je to tek početak međusobna prepoznavanja u ozračju Flaker/ovskih zagrebačko-pojmovničkih kodova.

Jedanaest godina kasnije, 28. listopada 2014. g., na promociji PETIKATOVA izdanja «*Daniil Harms: Pucanj ispred*. Izbor, prijevod i komentar: Anica Vlašić-Anić. Grafike: Danijel Žeželj. Zagreb: Petikat, 2014.» (Harms 2014) – oduševljena Žeželjevim grafičkim pre/stvaranjem Harmsove poezije (Žeželj 2014), jednostavno sam mu **morala** reći: «Umrem li noćas – već samo zbog ove knjige s tvojim grafikama umrijet ću kao sretna žena!». Moja radost doista je bila neopisiva: u Galeriji Studentskog centra, jednom od poprišta Kuglaglumišnih akcija, Harmsa je u mom prijevodu svojom interpretacijom u *trenutke nezaborava* upričao protagonist Kuglaglumišno-Dali/jevske *Ljubavi i pamćenja* Naco Oster (Vlašić-Anić 2018.a); na ruskom sam ih izgovarala ja-Harmsica; knjigu je predstavio PETIKAT-dizajner Boris Greiner; dok je slikanjem uživo uz DJ-glazbu D-Greea – Danijel Žeželj bez daha ostavljao publiku, u kojoj je zapažena i «prisutnost» prof. Josipa Užarevića... Uz neizreciv ponos, neiskaziva je bila naša tuga i «Жаль, что САШИ не было с нами» na ovom *povratku D.I. Harmsa* – zabilježenom i u *Vijestima iz kulture* HRT-a 29. listopada 2014. g. u 22.32h⁴. Baš kao i 2015. g. kada se moji optimistični planovi da slično predstavljanje sa svim sudionicima izvedemo i na IX ICCEESSU u Makuhariju u Japanu nisu ostvarili – no dah je pojmovničkog ozračja na predstavljanju ove knjige ipak zatitrao, zahvaljujući «prisutnosti» prof. Andree Meyer-Fraatz (vidi sliku 5 u: Vlašić-Anić 2019).

⁴ Usp.: www.hrt.hr/enz/vijesti-iz-kulture/260645/; vijesti.hrt.hr/performansom-predstavljena-harmsova-zbirka-poezije-29.10.2014 i radio.hrt.hr/clanak/performansom-predstavljena-harmsova-zbirka-poezije/73689/

SLUČAJ VII: SVOJOJ HARMSICI – OD FRANZA KAFKE
I PRIČE O GOSPOĐI TIGGY-WINKLE BEATRIX PORTER
DO SUVENIRNE LUTKICE ILI: ALEKSANDAR FLAKER,
PETI HARMS-FESTIVAL, HARMS I KAFKA – I DOKTORANDICA-JA

A onda, kao odgovor na moje pismo o Petom Harms-festivalu u Sankt-Peterburgu 2005. g. – stiglo je Sašino: s grafičkom minijaturom Zagreb, Vidikovac u Maksimiru i poštanskom markom izdanom 2004. g. Republika Hrvatska Jerolim Miše, datirano 18.07.05.: «Draga Anice, jako si me obradovala svojim “petrogradskim” pismom i uspješnim nastupom na Harmsovom kolokviju! Na taj lijepi i reprezentativan skup nitko me nije zvao, a jamačno ne bih ni išao premda bih rado vidio Petrograd (ne Moskvu, хватит с меня!). Naravno, svojedobno nisam baš lijepo primio Mejlaha (sjećaš se “Pionirskog grada?”) ... A znam da si Ti danas glavni harmsolog ove “sesije” i šire! Raduje me, ali Ti ipak dugujem “disertaciju”. Preobilna je, a moje radne sposobnosti su u naglom opadanju. Pa ipak, možda će za vrijeme ovih ferija biti nešto više vremena za čitanje Tebe! Premda imam cijeli popis neobjavljenih stvari! Hvala ti za poslanu Roseaninu karticu. Javio sam se njoj odmah, također kratkom karticom. A Ti ne možeš tek onako proći: ipak si zavrijedila bar pismo – i puno više! Telefon? Ne, sve me više ometa taj aparat. Radim, odmaram se i telefonski razgovori prekidaju taj polagani životni ritam! Zašto navodiš u pismu svoju “poslovnu” adresu?* / *Čak ni privatni telefon ne navodiš! Zašto ne ponavljaš Vinička 6? Pridržavam se Tvog adresiranja... Dobro znaš da je s Pojmovnikom sada bio застой. Ali Jasmina već marljivo radi na pripremi idućeg skupa u svibnju 06. Već je rezervirala “Bristol” u Lovranu. Želiš mi, Anice, sunčano i radosno ljeto. Na drugo pristajem, Ali su me već ove sunčane žege počele moriti. Radujem se, prema tome, kišama! Valjda ću i ove godine ići u kolovozu u gorje, Gorski kotar ili Sloveniju. Telka stalno upozorava starije osobe da ne izlaze na sunce. A uostalom, znam i sâm! Pišeš o 5. Harms-festivalu. Hoćeš li mi pričati kako je to izgledalo? A s jednim prilogom o Tebi bez veze s Harmsom mislim te iznenaditi. Bit će kratak, ali vidiš ni to ne stignem! Uostalom, već sam Ti posredno najavio – svojoj Harmsici! Eto, Anice, toliko za danas. Nadam se viđenju valjda u rujnu, možda ću se nekih stvari ras-teretiti, pa ćemo se raz-pričati. Bit će bolje, kažem ja sebi! I Tebi! A za sada srdačno, как всегда, Твоѝ Саša».

Potom me obradovao još jednim pismom – s nenadmašno ljupkim crtežima likova iz dječje knjige *Priča o gospođi Tiggy-Winkle* koju je napisala i ilustrirala Beatrix Potter, a izdao Frederick Warne & Co. u listopadu 1905. g. (slika 4); s poštanskom markom izdanom 1994. g. Republika Hrvatska Marino Tartaglia 1894.–1984.: «26.07.2005. Dragi Anice, Hvala na pismu i harmsojalima (Harms / materijali). Naravno, glode me zavist, premda za sada ne čitam Olešu! Raduje me što te misle prevesti, ali ne daj da te prevedu žednu (preko vode Mojke!) чижик-пыжик / где ты был / На Фонтанке / вод(к)у пил! Traži контракт i гонорар!

Sućut zbog smrti sestre mislim da ne moram posebno izražavati. Ali shvaćam da živiš za sada “na drugoj razini postojanja”. Ja nisam dobro, teško hodam i zamaram se. Trebalo bi da odem u Huskvarnu, ali ću valjda u Alpe – na kratko. Pretpostavljam da bismo se mogli naći krajem kolovoza. Javit ću ti se, svakako. Možda čak telefonom, premda mi telefon i televizija idu već na jetra!

Mogu li te ovakve životinje razveseliti? Da? Onda neka to učine u moje ime. Srdačno Tvoj Saša P.S. Nisam znao da je Božo Kovačević još uvijek u Moskvi! Nekoć smo se družili».

Razglednicu s motivom «FRANZ KAFKA, *Franz Kafka ve studentských letech, Франц Кафка в студенческие годы*», adresiranu na: «Draga Anica Vlašić» poslao mi je iz Zagreba 15.8.2006.: «Zagreb, Mala Gospa 2006. Ovo je, draga Anice, samo mali dokaz da svesrdno/usrdno radim na tekstu zvanom Mamut-Harmsada, te da će moj sićušni tekstić biti gotov kad škola počne! Ne mičem se od Anice i Daniila i Boga molim da vrijeme radu pogoduje, a o ostalom pogledaj zoc u šalici kave! Saša».

Slika 5. Dar A. Flakera Anici Vlašić-Anić. Foto: A. Vlašić-Anić

Epizoda ove *Flakeravangardride* u znaku Mamut-Harmsade Harms i Kafka završila je sretno, kao što smo već vidjeli na fotografiji tog sretnog trenutka (slika 3). A na naše paralelne susrete uz kavu, prilikom kojih sam Saši demonstrirala i svoje skromno umijeće iščitavanja oblika vremena i života u šalici popijene kave... podsjeća još jedan njegov, najludističkiji poklon: suvenirna lutkica šarmantne jahačice na metli/ci; mislim da je iz Poljske. Dakako: optimistično nasmiješene, kao da upravo, svaki put kad je pogledam, zajedno sa mnom odgovara na «osmijeh nomada nad nomadima ljepote», Aleksandra Saše Flakera (slika 5).

IZVORI

Друскин Яков Семенович. 1985. Чинари. Глава из книги Якова Семеновича Друскина (1902/1980) *Сон и явь*, 1968. *Wiener Slawistischer Almanach* 15, 381–403.

Flaker Aleksandar. 2018. *Bez linije – Volendamom*. Gorana Flaker, Jandranka Brnčić, Maša Kolanović (ur.). Zagreb: Durieux.

Хармс Данил Иванович. 1974. Избранное. Edited and introduced by George GIBIAN (Würzburg: Jal-Verlag).

Harms Daniil Ivanovič. 2014. *Daniil Harms: Pucanj ispred*. Izbor, prijevod i komentar: Anica Vlašić-Anić. Grafike: Danijel Žeželj. Zagreb: Petikat.

Huelsenbeck Richard, Tzara Tristan. 1985. *Dada siegt! Bilanz und Erinnerung*. (= *Kleine Bücherei für Hand und Kopf*. Verlag: Nautilus / Nemo Press. Edition Moder. 1. Auflage.

Plenzdorf Ulrich. 1978. *Nove patnje mladoga W*. Zagreb: Znanje.

Salinger Jerome David. 2007. *Lovac u žitu*. Koprivnica: Šareni dućan.

Shōnagon Sei. 1987. *Zapisci pod uzglavljem*. S engleskoga prevela Anita Kontrec. Tekst redigirao Nikica Petrak. Zagreb: SNL.

Žeželj Danijel. 2014. *Calendar: Pucanj ispred / Gunshot ahead*. dzezelj.com/calendar/25/18/pucanj-ispred-gunshot-ahead

Žeželj Danijel, Greiner Boris, Kropilak (= Habjan Stanislav). 2001. *Osmijeh Majakovskog 'priča u slikama uz živi orkestar'*. Katalog. ZAGREB: PETIKAT.

LITERATURA

- Čale Feldman Lada. 1993. Kazališno u pokladama, poklade u drami: *Maškarate ispod kuplja* Iva Vojnovića. *Croatica XXIII/XXIV (1992/1993)* – 37/38/39, 77–91.
- Meyer Raimund, Hossli Judith, Magnaguagno Guido, Steiner Juri, Bolliger Hans. 1994. *Dada global. Kunsthaus Zürich Sammlungsheft 18*. Zürich: Kunsthaus Zürich und Limmat Verlag.
- Flaker Aleksandar. 1976. *Proza u trapericama*. Zagreb: Biblioteka Razlog.
- Flaker Aleksandar. 1984. *Ruska avangarda*. Zagreb: SNL/GLOBUS.
- Flaker Aleksandar. 1988. *Nomadi ljepote*. Zagreb: GZH.
- Foretić Dalibor. 1998. *Hrid za slobodu. Dubrovačke ljetne kronike 1971.–1996*. Dubrovnik: Matica Hrvatska.
- www.hrt.hr/enz/vijesti-iz-kulture/260645/
- vijesti.hrt.hr/performansom-predstavljena-harmsova-zbirka-poezije 29.10.2014.
- radio.hrt.hr/clanak/performansom-predstavljena-harmsova-zbirka-poezije/73689/
- Klunker Heinz. 1978. Wunder gibt es nie genug. Eindrücke vom Belgrader BITEF-Festival. *Theater heute* 12, 19–22.
- Кобринский Александр. 2005. *Столетие Даниила Хармса. Материалы международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения Даниила Хармса* / Кобринский Александр (ред.). Санкт-Петербург: ИПЦ СПбГУТД.
- Kontrec Anita. 2016. *Kreisverkehr / Kružni tok / Roundabout*. Zagreb: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika.
- Marjanić Suzana. 2006. Razgovor s Anicom Vlašić-Anić. Urbani rituali Kugla-glumišta ili estetizacija uličnoga svagdana *Zarez, dvotjednik za društvena i kulturna zbivanja*. www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-anicom-vlasic-anic. Dostupno od: 2.11.2006.
- Marjanić Suzana. 2016. Re-enactment ljubavi i socijalne situacije. Teatar &TD, Zagreb: Kugla glumište: Salvador Dalí – Ljubav i pamćenje – Evokacija, autori: Autorski kolektiv. *Plesna scena.hr*, 8. listopada 2016 (www.plesnascena.hr/index.php?p=article&id=1960).
- Meyer Raimund, Bolliger Hans. 1993. *Dada. Eine internationale Bewegung 1916–1925*. Zürich: Kunsthaus Zürich und Limmat Verlag.
- Oraić-Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*, GZH, Zagreb.
- Shonagon Sei. en.wikipedia.org/wiki/Sei_Shonagon [posjet: 15.9.2019.]
- The Pillow Book. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Pillow_Book [posjet: 15.9.2019.]
- Vlašić-Anić Anica. 1994. Aracionalni, cisfinitni ludizam literarnog huligana« D. I. Harmsa. *Ludizam. Zagrebački pojmovnik kulture 20. stoljeća*. uredili: Benčić Živa i Aleksandar Flaker. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 201–227.
- Vlašić-Anić Anica. 1995. Aracionalni, cisfinitni ludizam literarnog huligana« D. I. Harmsa. *Književna smotra XXVII/98 (4)*, 30–40.
- Vlašić-Anić Anica. 1997. *Harms i dadaizam*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Vlašić-Anić Anica. 2004. Kafka, Kugla, Harms: mimikrija lijepog na poprištu estetike mučnine. *Oko književnosti: osamdeset godina Aleksandra Flakera*. Užarević Josp (ur.). Zagreb: Disput d.o.o. za izdavačku djelatnost.
- Влашич-Анич, Аница. 2005. Нарративный супрематизм ленинградской «звезды дада» («Star of Dada» Д.И. Хармса). *VI славистические чтения памяти профессора П.А. Дмитриева и профессора Г.И. Сафронова. Материалы международной научной конференции, 9–11. сентября 2004 г.* (Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ), 213–217.

Влашич-Анич, Аница. 2005. Хармсады и Превращение (Die Verwandlung) Ф. Кафки. *Столетие Даниила Хармса. Материалы международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения Даниила Хармса* / Кобринский Александр (ред.). Санкт-Петербург: ИПЦ СПбГУТД, 27–38.

Vlašić-Anić Anica. 2006. *Harms i Kafka*. Doktorska disertacija, mentor: A. FLAKER. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Vlašić-Anić Anica. 2009. Žudnja za plemenitim kazalištem: Dunja Koproščec-Burić (1954.–2008.). *Zarez*, 11 (2009), 250; 15–16.

Vlašić-Anić Anica. 2012. Kolektivno autorstvo: neslučajna 'savršenost' Kuglinih 'kao-da' ne/znatnih 'nesavršenosti'. *Kazalište: časopis za kazališnu umjetnost*, Vol. XV, No. 51/52, 82–101.

Vlašić-Anić Anica. 2013. Fragments of parchment codices on the covers of old books. U *Summer School in the Study of Historical Manuscripts: Proceedings*, ed. by Mirna Willer and Marijana Tomić, 145–172. Zadar: University in Zadar.

Vlašić-Anić Anica. 2013.a. Željko Zorica Šiš. In memoriam. *Kazalište: časopis za kazališnu umjetnost*, Vol. XVI, No. 55/56, 190–193.

Vlašić-Anić Anica. 2014. Flaker/izam ljepote: pergamene iz traperica. *Nomadizam*. Vojvodić, Jasmina (ur.). Zagreb: Disput, 471–490.

Vlašić-Anić Anica. 2018. Aracionalno, interdisciplinarno – do otkrića glagoljskih, latinskih i hebrejskih 'pergamena iz traperica' FgCapVla. U: *Hrvatski prilozi 16. međunarodnom slavističkom kongresu* / Botica, Stipe; Malnar Jurišić Marija; Nikolić, Davor; Tomašić, Josipa; Vidović Bolt, Ivana (ur.). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 151–161.

Vlašić-Anić Anica. 2018.a. Trenuci nezaborava. Sjećanje: Naco Oster (Gazije, 20. studenoga 1950. – Zagreb, 7. svibnja 2017.). *Plesna scena.hr*, 2.svibnja 2018 (www.plesnascena.hr/index.php?p=article&id=2190).

Vlašić-Anić Anica. 2019. Izložba *Varaždinske glagoljske pergamene i «knjige glagoljaške – kapucinske, karlobaške»* (Gradski muzej Varaždin, Palača Herzer, 24. siječnja – 11. ožujka 2018. godine) // *STEPHANOS / ΣΤΕΦΑΝΟΣ / СТЕΦАНОС*, 34 (2019), 2, 126–132.

Сведения об авторе:

Anica Vlašić-Anić,
Dr. sc.
Viša znanstvena suradnica
Stzaruslavenski institut

Anica Vlašić-Anić,
PhD
Senior Research Associate
Old Church Slavonic Institute

vlasican@stin.hr